

FACKTUELLT

SEKO post • Klubbarna Årsta och Tomtebodas

2012

PENSIONS-EXTRA!

Pensionsskolan:

Våra vanligaste pensioner

■ Det pratas pensioner på våra terminaler och det är inte så konstigt när **medelåldern överstiger 50 år!** Men dessutom skrivs och pratas det mycket i medierna om pensioner av olika slag. Varje år ramlar det ner flera olika pensionsbesked i postlådan. Inte minst det "det orange kuvertet" reser många frågor. Kuvertet, som 2012 skickas ut för fjortonde gången, innehåller information om **Den nya allmänna pensionen**.

Många frågor! Och kanske några svar! Jag ska i alla fall göra ett försök i den här artikeln.

Det gamla allmänna pensionssystemet

Låt oss börja med det gamla systemet. Inte bara för att det var bättre, utan också för att det en lång tid framöver berör de flesta av er som läser det här.

Det gamla systemet bestod fr.a. av två delar: folkpension och ATP.

Folkpension

Folkpensionen utgjorde en viss procent (96 procent för ensam pensionär, 78,5 procent för gifta) av det prisbasbelopp som gäller för pensionsåret. I pengar betyder det i år (2012) 3.520 respektive 2.878 kronor/månad. För att få hel folkpension måste man antingen ha varit bosatt i Sverige i 40 år *eller* ha 30 år med ATP-poäng. Uppfyller man inte något av dessa villkor minskas folkpensionen med 1/40 eller 1/30 för varje år som saknas.

Folkpensionen var, till skillnad från de flesta andra pensioner vi kommer att tala om i den här artikel, *skattefri*.

Allmän tilläggspension, ATP

ATP:n beräknades på följande sätt. Varje år fick man ATP-poäng genom att den *pensionsgrundande* inkomsten dividerades med årets *förhöjda* prisbasbelopp. Som inkomst räknades lön, sjukpenning, föräldrapenning, mm, mm. Fr.o.m 1999 utgjorde den *pensionsgrundande inkom-*

sten (för ATP) bruttointkomsten minus pensionsavgiften (=bruttointkomsten * 7,00%) och minus ett *förhöjt* prisbasbelopp.

Exempel. Om vi för enkelhets skull tar inkomsten år 2012 och den är 270.000 kr (=22 500kr/mån) skulle den *pensionsgrundande* inkomsten bli 206.200 (=270.000 - 18.900 (=270.000*7,00%) - 44.900 (=det förhöjda prisbasbeloppet)). ATP-poängen blir då 206.200 : 44.900 = 4,59.

Full ATP

För att få full ATP behövde man 30 år med pensionsgrundande inkomst, men det var genomsnittet av de 15 bästa årens pensionspoäng som användes (vill man veta vilka pensionspoäng man tjänat ihop, är det bara att ringa till Försäkringskassan så skickar de dem). ATP:n utgjorde 60 procent av pensionsårets prisbasbelopp. Om man, till exempel, skulle ha gått i pension med ATP i år, 2012, och då haft pensionsgrundande inkomst i 30 år, genomsnittspoängen är 4,5 och prisbasbeloppet 2012 är 44.000 blir alltså ATP:n följande: 60% x 44.000 x 4,5 = 118.800 kr eller 9.900kr/mån.

Tillsammans skulle alltså folkpension och ATP i det här exemplet ha blivit 2.878 (gift) eller 3.520 (ogift) + 9.900 = **12.778** (gift) eller **13.420kr** (ogift), båda beloppen per månad.

Maximalt kunde man få 6,5 i ATP-poäng. Den högsta ATP-pensionen blev därmed (med årets prisbasbelopp) 60% x 44.000 x 6,5 = 171.600 kr eller 14.300 kr/mån. Till det kom folkpensionen på 2.878 kr/mån för den som var gift = högst 17.178 kr/mån i allmän pension från det gamla systemet.

Pensionstillskott och särskilt grundavdrag

Om man i det gamla systemet enbart hade rätt till folkpension eller om man hade en låg ATP fick man utöver Fp och ATP ett *pensionstillskott*. Villkoret var att ens ATP inte översteg ca 55-60 procent av gällande prisbasbelopp. ATP:n och det ev. pensionstillskottet fick inte heller tillsammans överstiga det beloppet.

I det gamla systemet fick pensionärerna dessutom göra ett särskilt grundavdrag (som var högre än det allmänna grundavdrag som alla löntagare får göra). I praktiken innebar detta särskilda grundavdrag att man som pensionär inte behövde betala någon skatt för inkomster upp till gränsen för pensionstillskott.

Folkpension och ATP i nya systemet

Dessa de gamla pensionerna har betydelse även i det nya systemet.

- Dels därför att de som är födda 1937

eller tidigare inte berörs av inkomst- och premiepensionen i det nya systemet utan istället behåller sin ATP ogravrad. Däremot ersätts folkpensionen av den nya garantipensionen, men i pengar blir det ungefär samma belopp. Dessutom berörs denna grupp pensionärer av det nya systemet när det gäller värdesäkringen av ATP-delen.

• Dels därför att de som ingår i "mellangenerationen" (födda 1938 - 1953) får delar av pensionen i det nya systemet beräknad enligt Fp-ATP systemet. Dessutom finns en garantiregel som säger att den som tillhör "mellangenerationen" lägst ska få den pension som man tjänat in i det gamla systemet fram tom 1994.

Jag återkommer till dessa övergångsregler längre fram, nu ska vi först titta på vad det nya systemet innehåller!

Den nya allmänna pensionen

Det nya pensionssystemet består av flera olika delar.

1. Inkomstpension
2. Premiepension
3. Garantipension

är de tre "grundpelarna" i systemet. Dessutom finns några andra komponenter som är av större eller mindre betydelse, beroende på födelseår, hälsotillstånd, etc:

- **Garantipension för dem födda 1937 eller tidigare**
- **Tilläggs pension**
- **Garantibelopp**
- **Efterlevandepension**

1. Inkomstpension

Under många år framåt kommer inkomstpensionen att vara den viktigaste pensionen för dem som är fyllda 1953 eller senare, men också för många ur den s.k. mellangenerationen.

Det är inte alldeles enkelt att förklara hur inkomstpensionen beräknas, men jag ska i alla fall göra ett försök!

Varje år tjänar man in en pensionsrätt, som grundar sig på den pensionsgrundande inkomst man haft. Som pensionsgrundande inkomst räknas förstas lönen och lönetillägg, men också skattepliktiga ersättningar från socialförsäkringen, som t.ex. sjuk- och föräldrapenning och arbetslöshetsersättning. Man tjänar också in pensionsrätt för år med små barn, förtidspension, studier samt värnplikt.

Enkelt uttryckt kan man säga att man varje år tjänar in en pensionsrätt som uppgår till 16 procent av den pensionsgrundande inkomsten upp till 7,5 inkomstbasbelopp, (vilket i år /2012/ motsvarar en månadslön på 34.125 kr).

Om jag exempelvis har en pensionsgrundande inkomst på 270.000 kronor så tjänar jag in en pensionsrätt på 16 procent eller 43.200 kr till min inkomstpension (förutsatt att jag är född 1954 eller senare, se rutan om pensionsgrundande inkomst nedan). Så fortsätter det från den dag jag börjar tjäna in min inkomstpension (tidigast från 16 år) tills dess jag väljer att gå i pension. En nyhet i det nya systemet är att man fortsätter att tjäna in pensionsrätt även efter 65 år - förutsatt att jag orkar

Pensionsgrundande inkomst

Enkelt uttryckt är min pensionsgrundande inkomst lönen plus lönetillägg (förutsatt att dessa uppgår till minst 1.000 kr från en och samma arbetsgivare under ett kalenderår) minus den allmänna pensionsavgiften .

Exempel: Min lön år 2012 är 21.635 kr i månadslön plus 500 kr/mån i genomsnittligt ob-tillägg samt 365 kr/mån i semester-tillägg, sammanlagt 22.500 kr. Min bruttolön blir då 270.000 kr på helår (avrundas nedåt om det behövs). Den allmänna pensionsavgiften är 7%; i det här fallet = $270.000 * 7\% = 18.900$ (avrundas uppåt). Den pensionsgrundande inkomsten blir därmed $270.000 \text{ kr} - 18.900 = 251.100 \text{ kr}$ (20.925 kr/mån).

För dessa 251.100 kr tjänar jag in en pensionsrätt på 16% till min inkomstpension och 2,5% avsätts till min premiepension.

För den som är född 1954 eller senare innebär det att jag tjänar in $251.100 * 16\% = 40.160$ kr till min inkomstpension och $251.100 * 2,5\% = 6.275$ kr till min premiepension.

För den som är född 1953 eller tidigare reduceras pensionsrätterna med det bråktal som framgår av tabellen nedan. Om jag exempelvis är född 1947 så avsätts endast 13/20 av dessa belopp till min inkomst- respektive premiepension. I gengäld så får jag en tilläggs pension från det gamla ATP-systemet.

Till detta ska sedan läggas den eventuella pensionsrätt som jag har tjänat in genom barnår, studier eller plikt-tjänstgöring (se nedan).

jobba kvar (se avsnittet nedan om pensionsålder).

Fiktiva pengar

Om vi nu tänker oss att man arbetar i 40 år och för enkelhetens skull utgår från samma lön under alla år och inte bryr oss om inflation och inkomstindex så har jag alltså tjänat in sammanlagt $40 * 43.200 = 1.728.000$ i inkomstpension den dag jag går i pension.

Det vore kanske trevligt att då få hela detta belopp insatt på sitt personkonto, men så blir det inte.

För det första är det så att de 16 procent som avsätts till inkomstpensionen är fiktiva pengar. De verkliga pengarna, de 16 procent som jag själv och arbetsgivaren faktiskt betalar in varje år till pensionssystemet, används till att betala utgående pensioner till dem som redan är pensionärer. Det finns med andra ord inga miljonbelopp fonderade för min egen räkning, utan den dag jag går i pension är jag beroende av att de som då arbetar drar in tillräckligt med pengar för att kunna betala den inkomstpension som jag har tjänat ihop.

Återstående livslängd

Utbetalningen av inkomstpensionen går till så att "behållningen" på mitt fiktiva konto delas med den beräknade återstående medellivslängden (vid 65 år) för dem som är födda samma år som en själv. Även om återstående medellivslängd i praktiken är olika för kvinnor och män så fastställer man ett gemensamt *delningstal*, som det kallas. Dessutom tar man hänsyn till att en del av dem i min årskull som tjänat in pensionsrätter avlidit innan de går i pension; dessa pensionsrätter tillfaller övriga i årskullen. Vidare har man, när delningstalet fastställs, utgått från att tillväxten (medelinkomsten) kommer att bli minst 1,6 procent framöver och även räknat in detta som ett förskott i delningstalet. När hänsyn tagits till arvsvinster samt förväntad tillväxt blir delningstalet lägre än återstående medellivslängd = högre pension. Delningstalet (för inkomstpensionen) ligger på ca 16,40 för dem som är födda 1947 och går i pension vid 65 år 2012.

Exempel. Om vi utgår ifrån att jag går i pension vid 65 år, delningstalet då är 16,4 och min intjänade pensionsrätt för inkomstpension uppgår till 1.728.000 så blir inkomstpensionen: $1.728.000 : 16,4 = 105.365 \text{ kr/år}$ eller 8.780 kr/mån.

Pensionsrätt för barnår, pliktår och studier.

Man får tillgodoräkna sig pensionsrätt för studier fr.o.m. 1995. Det pensionsgrundande beloppet uppgår till 138 procent av studiebidraget.

Värnplikt

Även för värnplikt och motsvarande får man tillgodoräkna sig pensionsrätt fr.o.m. 1995. Villkoret är att tjänstgöringen omfattat minst 120 dagar. Man får då tillgodoräkna sig 50 procent av befolkningens medelinkomst per dag som tjänstgöringen omfattat.

Barnår

Pensionsrätt för barnår får man räkna retroaktivt ända från 1960. Fram t.o.m. 1998 tillfaller barnåren mamman, men därefter kan man välja vilken av föräldrarna som ska ha dem. Om man inte väljer så tillfaller barnåren den av föräldrarna som har lägst inkomst.

Man får pensionsrätt för de fyra första levnadsåren för varje barn, men man får bara en barnårsrätt per år oavsett om man har flera barn samtidigt som är under fyra år. Ur pensionssynpunkt bör det alltså vara minst fyra år mellan barnen i fortsättningen!

Pensionsrätten för barnår räknas ut på tre olika sätt och därefter får man det alternativ som är fördelaktigast:

1. Den inkomst man hade året före barnets födelse
2. En tänkt lön som motsvarar 75 procent av landets medellön
3. Den inkomst man har för året plus ett inkomstbasbelopp, dock sammanlagt högst 7,5 inkomstbasbelopp.

Man behöver inte vara hemma med barnet eller avstå från förvärsarbete för att få barnårsrätt.

2. Premiépensionen

Varje år avsätts 2,5 procent till en premiépension. Avsättningarna började 1995, men under åren 1995 - 1998 avsattes bara 2 procent. Dessutom avsätts en lägre premie för dem som tillhör mellangenerationen (1938 - 1953). För dem som är födda 1937 eller tidigare avsätts ingen premie alls. Beloppen framgår av tabellen härintill.

De pengar som avsätts till premiépensionen är verkliga pengar. De sätts in på ett individuellt konto och man får själv välja i vilken fond de ska placeras. Det finns f.n. 800 olika fonder att välja mellan. Man får dela upp sitt sparande i högst fem olika

Avsättning till premiépension, % av pensionsgrundande inkomst

Födelse- år	1995- 1998	fr o m 1999
- 1937	0%	0%
1938	0,4%	0,5%
1939	0,5%	0,625%
1940	0,6%	0,75%
1941	0,7%	0,875%
1942	0,8%	1,0%
1943	0,9%	1,125%
1944	1,0%	1,25%
1945	1,1%	1,375%
1946	1,2%	1,5%
1947	1,3%	1,625%
1948	1,4%	1,75%
1949	1,5%	1,875%
1950	1,6%	2,0%
1951	1,7%	2,125%
1952	1,8%	2,25%
1953	1,9%	2,375%
1954 -	2,0%	2,5%

fonder. Däremot är det fritt att byta fond om och när man så önskar. Hösten 2000 fick man för första gången välja var man ville placera pengarna. Då var det de premier som avsatts 1995 - 98 som skulle placeras.

Förvaltningskostnader

Värdet av min premiépension den dag jag går i pension är helt beroende av hur mycket som betalats in (=hur hög lön jag haft och hur många år jag har betalat in premie) och hur stor eller liten värdeökningen varit i den fond där jag placerat pengarna (vilket i sin tur avgörs av aktie- och obligationskursernas utveckling - men också, och inte minst, hur stora förvaltningskostnaderna är i den fond jag valt!).

För de första årskullarna som går i pension i det nya systemet utgör premiépensionen endast en mindre del av pensionen, men den växer naturligtvis i betydelse ju längre fram i tiden som jag går i pension.

Det spekuleras i att premiépensionen kan komma att utgöra upp till 30-40 procent av pensionen för dem som är unga idag och kommer att betala in premier under hela sin yrkesverksamma tid.

Den dag man går i pension är grundalternativet att pengarna står kvar i fonden (eller fonderna om jag valt att lägga äggen i flera korgar). Storleken på min årliga utbetalning från premiépensionen blir då beroende av hur fonden fortsätter att utvecklas under min tid som pensionär. Men jag kan också välja att ta ut min premiépension som ett fast belopp under återstående del av mitt liv

Föra över premier

Gifta och registrerade partners kan - fr.o.m. 1999 - föra över sin premiépension till varandra. Man måste föra över minst ett års premier och det man en gång fört över kan man inte ta tillbaka. När man för över pensionsrätt minskas den med 14 procent. Anledningen är att man tror att fler överföringar kommer att ske från män till kvinnor än motsatsen. Eftersom kvinnor lever längre än män blir det en fördyring för pensionssystemet. Vill man föra över pensionsrätt för premiépension anmäler man det till Försäkringskassan.

Om man avlider innan man tagit ut hela sin premiépension är grundregeln den att tillgodohavandet fördelas på övriga pensionssparare. Man kan dock teckna ett efterlevandeskydd. Priset för detta är ett ens egen pension blir lägre.

3. Garantipension

A. För den som är född 1938 eller senare

Garantipensionen ersätter folkpensionen och kan sägas utgöra en "bottenplatta" i det nya pensionssystemet för dem som tjänat in en låg egen pension eller ingen pension alls.

Garantipensionen uppgår till 2,13 prisbasbelopp för ensamstående och 1,9 prisbasbelopp för gifta. I pengar betyder det år 2012 7.810 kr respektive 6.966 kr/mån. För att få hel garantipension måste man ha bott i Sverige i 40 år mellan fyllda 25 och 64 år. Som flykting kan man få full garantipension även om man inte bott 40 år i Sverige.

Garantipensionen är högre än folkpensionen men i gengäld så tas både pensionstillskottet och det särskilda grundavdraget bort och dessutom blir garantipensionen skattepliktig.

Vidare så räknas garantipensionen av mot de inkomstgrundade pensionerna: ATP, inkomstpension och premiépension.

Däremot sker ingen avräkning mot tjänste/avtalspensioner eller privata pensioner.

Upp till 1,26 prisbasbelopp (ensamstående; 1,14 för gifta) räknas garantipensionen av krona för krona mot egen intjänad inkomstgrundad pension. Därefter trappas garantipensionen ner med 48 procent av den egna intjänade pensionen så att garan-

Andel av pension från gamla respektive nya systemet		
Födelseår	Från gamla	Från nya
- 1937	20/20	0/20
1938	16/20	4/20
1939	15/20	5/20
1940	14/20	6/20
1941	13/20	7/20
1942	12/20	8/20
1943	11/20	9/20
1944	10/20	10/20
1945	9/20	11/20
1946	8/20	12/20
1947	7/20	13/20
1948	6/20	14/20
1949	5/20	15/20
1950	4/20	16/20
1951	3/20	17/20
1952	2/20	18/20
1953	1/20	19/20
1954 -	0/20	20/20

tensionen helt upphör när den inkomstgrundande pensionen uppnår 3,07 prisbasbelopp (= ca 11.257 kr/mån år 2012).

Garantipensionen får tas ut först från fyllda 65 år (inkomst- och premiepensionen får tas ut från 61 år).

Garantipensionen värdesäkras enbart genom prisbasbeloppet till konsumentprisindex (garantipensionen knyts inte, som inkomstpensionen, till löneutvecklingen genom inkomstindex).

B. Garantipension för den som är född 1937 eller tidigare

För dem som är födda 1937 eller tidigare

ersattes folkpension, ATP och pensionstillskott med garantipensionen fr.o.m. år 1 januari 2003.

Garantipensionen blir nominellt högre än tidigare folkpension m.m. - men istället tas pensionstillskott och särskilt grundavdrag bort. Dessutom måste man som sagt skatta för garantipensionen, vilket man inte behövt för folkpensionen.

Garantipensionen för denna grupp räknas inte av mot ATP:n på det sätt som den vanliga garantipensionen räknas av mot ATP/inkomst/premiepension.

Övergångsregler för "mellangenerationen": tilläggs-pension och garantibelopp

- De som är födda 1937 eller tidigare omfattas bara till vissa delar av det nya systemet. Folkpensionen ersätts med garantipensionen - däremot rörs inte ATP:n.

- De som är födda 1954 eller senare omfattas helt av det nya systemet.

- "Mellangenerationen", de som är födda 1938 - 1953, får enligt grundregeln a) garantipension enligt det nya systemet i de fall man har låg ATP-, inkomst- och premiepension.

b) ett visst antal 20-delar från ATP:n och ett visst antal 20-delar från inkomstpension. Dessutom tillkommer den premiepension som man hunnit tjäna in. Hur många 20-delar man får från vardera systemet framgår av tabellen härintill.

De tjugonedelar som man får från det gamla systemet kallas för **tilläggs-pension**.

c) dessutom finns för mellangenerationen en **garantiregel**, som säger att man minst ska få den pension som man tjänat in i det gamla systemet - **men bara t.o.m. 1994**.

Det går till så att man först räknar ut pensionen enligt det nya systemet, dvs inkomstpension och ATP enligt tjugondelsinfasingen (punkt 2 ovan) samt premiepension och ev. garantipension. Därefter jämförs denna med vad man t.o.m. 1994 tjänat in i folkpension och ATP. Om folkpensionen och ATP:n är högre än pensionen enligt nya systemet får man den överskjutande delen som ett **garantibelopp**.

Efterlevandepension och Förtidspension

Även här förändrades reglerna i och med det nya pensionssystemet.

Efterlevandepensionen fick en ny utformning fr.o.m. den 1 januari 2003.

Förtidspensionen (och sjukbidraget) ersattes från samma datum av aktivitetsersättning och sjukersättning.

Reglerna för dessa ersättningar behandlas inte i denna artikel

"Värdesäkring"

Värdesäkring är ett särskilt kapitel i det nya systemet. Den ser olika ut för de olika pensionsformerna:

- **Garantipensionen** i det nya systemet är knutet till prisbasbeloppet.

- **Premiepensionens** "värdesäkring" är helt beroende av hur värdet på den fond där jag placerat mina pensionspengar (de 2,5 procenten) utvecklas.

- **Folkpension och ATP** är knutna till prisbasbeloppet, som följer utvecklingen av konsumentpriserna - men bara när det gäller att räkna fram beloppen. När det kommer till utbetalning i det nya systemet, vare sig man är född 1937 eller tidigare och får ut hela sin ATP, eller tillhör mellangenerationen och får ut en del av sin folkpension+ATP som tilläggs- eller garantibelopp, så ska dessa belopp *följsamhetsindexeras* på samma sätt som för inkomstpensionen, se nästa avsnitt. Det innebär att man inte enbart ska ta hänsyn till prisutvecklingen, utan också till löneutvecklingen, så som den beräknas genom inkomstindex.

- **Inkomstpensionen** kommer under en lång tid framöver att vara den "tunga" pensionen i det nya systemet. ATP:n, som var den viktigaste delen i det gamla pensionssystemet, följde med prisutvecklingen i samhället, genom att den var knuten till prisbasbeloppet.

Inkomstpensionen kopplas till ett nytt index, som kallas för **inkomstindex**. Inkomstindex speglar utvecklingen av prisutvecklingen och *genomsnittsinkomsten* i Sverige.

Inkomstindex har fastställts till 100 för år 1999. Beroende på utvecklingen av genomsnittsinkomsten och prisutvecklingen kommer inkomstindex därefter att höjas eller sänkas för varje år. Inkomstindex fastställs av regeringen för varje kalenderår utifrån en ganska krånglig formel där man utgår från utvecklingen flera år bakåt.

Inkomstindexet används både när man varje år räknar om behållningen på mitt (fiktiva) konto för pensionsrätter till inkomstpensionen och värdet av min utgående pension. Det går till på följande sätt:

Pensionsrätterna

Mina inestående pensionsrätter till inkomstpensionen ska varje år räknas om med inkomstindex.

Inkomstindex består av två delar. Dels mäter det utvecklingen av genomsnittsinkomsten, dels prisutvecklingen.

Beroende på vilka förändringar som skett av genomsnittsinkomsten respektive prisutvecklingen så räknas värdet av mina

pensionsrätter upp eller ner. Poängen med detta nya index är att det förutom prisutvecklingen också tar hänsyn till inkomstutvecklingen. Om både priserna och den reala inkomsten stigit så räknas mina pensionsrätter upp både med inflationen (prisutvecklingen) och löneutvecklingen (inkomstutvecklingen). Om däremot priserna stigit men de reala inkomsterna sjunkit så innebär det att även mina pensionsrätter reallt minskar i värde.

Utgående pensioner

Min utgående pension ska varje år räknas om med *följsamhetsindex*. Följsamhetsindex är lika med inkomstindex kompletterat med den s.k. *normen*.

Utgångspunkten är att min pension ska räknas om med inkomstindex. Men dessutom ska hänsyn tas till den s.k. *normen*. Normen är lika med en höjning av inkomstdelen i inkomstindex med 1,6 procent, vilket innebär att den reala genomsnittsinkomsten i landet har höjts med 1,6 procent från föregående år. När det s.k. delningstalet (se ovan) för min pension fastställdes räknade man in ett "förskott" på en framtida höjning av genomsnittsinkomsten med 1,6 procent för varje år. Poängen med detta är att min pension därigenom blir något högre. Problemet är, att om genomsnittsinkomsten sedan inte ökar med 1,6 procent årligen så sänks min reala pension!

När min utgående pension nu varje år ska räknas om ska den för det första räknas upp med prisindex (om detta har höjts, vilket det som regel gör. Det kan dock hända att priserna sänks och då räknas pensionen ner).

Men, för det andra ska hänsyn också tas till normen. Om inkomstindex ökat med exakt 1,6 procent så räknas min pension om med prisindex. Om däremot inkomstindex ökat mer än normen så räknas pensionen om med prisindex *plus* mellanskillnaden i årets inkomstindex minus normen. Har inkomstindex ökat mindre än normen så blir effekten den att min pension räknas om med prisindex *minus* mellanskillnaden mellan normen och årets inkomstindex.

Exempel. Min inkomstpension fastställts till 12.000 kronor/mån den dag jag går i pension.

När min pension för första gången ska räknas om har genomsnittsinkomsten höjts med 1,6 procent och priserna med 1 procent. Eftersom förändringen av genomsnittsinkomsten är exakt lika stor som *normen* så räknas min pension om enbart med prisindex, dvs +1 procent. Min nya pension blir alltså $12.000 + 1\% = 12.120$

Minst tre olika pensionsbesked!

Vi får numera *minst* tre olika pensionsbesked varje år.

Orange kuvertet

1. "Det orange kuvertet" från Pensionsmyndigheten innehåller information om den allmänna pensionen. Skickas senast ut den 31 mars varje år.

Grundläggande tjänstepension

2. Strax före sommaren kommer ett besked från SPV, Statens Pensionsverk, om min grundläggande tjänstepension enligt ITP-P. För de flesta av oss är det här brevet odramatiskt: det innehåller en uppgift om att vi kommer att få 10 procent av den lön (inklusive tillägg) som vi har för närvarande i tjänstepension. För dem som inte kommer att hinna uppnå full tjänstetid i Posten (30 år), eller haft andra pensionsberättigade anställningar, innehåller brevet litet andra uppgifter.

Kompletterande tjänstepension

3. I början av hösten kommer minst ett brev med uppgift om den kompletterande tjänstepension, som ingår i vårt pension-

savtal.

Det här beskedet innehåller dels en uppgift om det vi tjänat in fram t.o.m. 1995 i den s.k. Kåpan Tjänste. Den här uppgiften får alla som var anställda vid den tidpunkten.

När det gäller den kompletterande tjänstepensionen fr.o.m. 1996, ITPK-P, ser det litet annorlunda ut. Arbetsgivaren sätter av 2 procent av min lön varje år till ITPK-P men jag får själv välja i vilket bolag jag vill förvalta pengarna. Den som valt att låta premien stå kvar i *Kåpan pensioner försäkringsförening*, vilken också förvaltar Kåpan, får sitt besked om ITPK-P i samma brev som det som redovisar värdet av Kåpan. Den som däremot valt ett annat bolag får naturligtvis ett särskilt brev från dem.

Man kan ju också byta placerare och då kan det snart bli både tre och fyra och fem och kanske ännu fler pensionsbesked!

kr.

Om däremot genomsnittsinkomsten höjts med 2 procent, dvs mer än normen, så räknas min pension upp med prisindex (+1 procent) plus mellanskillnaden mellan genomsnittsinkomsten och normen, +0,4 procent (= 2,0 - 1,6). Den nya pensionen blir då $12.000 + 1,4\% = 12.168$ kr.

I det sista, och tyvärr inte alls osannolika, exemplet, har genomsnittsinkomsten ökat mindre än normen. Om vi antar att genomsnittsinkomsten höjts med 1,1 procent så ska mellanskillnaden upp till normen, -0,5 procent (=1,6 - 1,1), dras från prisindex (som höjts med 1 procent) innan omräkning av pensionen görs. I det här fallet blir min nya pension $12.000 + 0,5\% = 12.060$ kr. Pensionen har visserligen höjts några kronor, men höjningen motsvarar inte ens försämringen av penningvärdet och är därför, i reala termer, mindre värd än föregående år.

Bromsen - Balanseringen

Dessutom ska det nuvarande pensionssystemet *balanseras* vilket innebär att de sammanlagda beräknade pensionsrätterna för inkomstpensionen samt tillgångarna i AP-fonderna ska täcka alla de utlovade utgående pensionerna. Gör de inte det slår *bromsen* till och både inestående pensionsrätter och utgående pensioner räknas ner även av den anledningen.

Det är vad som för första – men antagligen inte den sista – gången inträffade 2010 och 2011. Så länge det är ett underkott i systemet används ett *balansindex* istället för inkomstindex när min utgående pension ska följsamhetsindexeras. Under 2010 innebar det att utgående pensioner sänktes med 3,0 procent och 2011 med 4,3 procent. I år räknas balansindex upp med 5,2 procent (5,15873 för att vara exakt). Efter följsamhetsindexering där 1,6 procent ska dras av innebär det att utgående pensioner höjs med 3,5 procent 2012.

Balansindexet tillämpas även på mina

innestående pensionsrätter. Eftersom man inte gör någon följsamhetsindexering på mina innestående pensionsrätter höjs dessa i år med hela beloppet, 5,2 procent.

Pensionsåldern

I det gamla pensionssystemet hade man enligt lag rätt och enligt avtal skyldighet att gå i pension senast vid 65 år. Man har inte heller kunnat tjäna in någon ATP efter 65 år. Däremot har man kunnat göra ett uppskjutet uttag, dvs vänta en tid med att ta ut folkpension och ATP och därigenom få en högre pension. (Man har också haft rätt att göra ett förtida uttag med en lägre pension som följd).

Enligt det nya systemet har man fortsatt rätt att gå i pension vid 65 år, men man har också laglig rätt att stanna till 67 år. Man får i det nya systemet ta ut både inkomst- och premiepension från 61 år (däremot får garantipensionen tas ut först från 65 år). Likaså fortsätter intjänandet av pensionsrätt efter 65 år. Förutsatt att man vill och kan fortsätta jobba efter 65-årsåldern kan man på så sätt få en högre pension.

Ansöka om pension

I det nya systemet måste man själv ansöka när man vill börja ta ut sin pension.

Man ska lämna sin ansökan till Pensionsmyndigheten senast en månad innan och tidigast ett år före. Blanketter finns hos Pensionsmyndighetens kontor, men också på deras web-sida.

Man måste ansöka både om inkomst-, premie- och garantipensionen.

Däremot behöver man inte lämna någon ansökan om sina tjänstepensioner.

Hur betalas kalaset?

I det gamla systemet betalades pensionerna - både folkpension och ATP - genom arbetsgivaravgifter.

I det nya systemet ska vi betala hälften av de 18,5 procent det handlar om och arbetsgivaren den andra halvan. För vår del sker betalningen genom den s.k. egenavgiften, eller *allmän pensionsavgift*, som den numera heter. Pensionsavgiften uppgår f.n. till 7 procent, men avsikten är/var att den ska höjas till 9,25 procent. Sedan några år tillbaka har man av skattemotiverade skäl tills vidare fryst pensionsavgiften till 7 procent. Det är dessutom så att man vid skatteberäkningen gör ett avdrag som motsvarar pensionsavgiften.

I botten för pensionssystemet ligger en

buffertfond som består av pengar från de gamla AP-fonderna. Problemet här är att regeringen redan fört över ca 250 miljarder av dessa pengar till statskassan. Skälet är bl.a. att, som man säger, finansiera efterlevande- och förtidspensionerna. Hitills har dessa finansierats inom ATP-systemet men i det nya systemet ska de betalas över statsbudgeten. Både Riksförsäkringsverket och olika experter har varnade för att denna avtappning av pengar ur pensionssystemet kunde leda till att den s.k. bromsen måste utlösas och pensionerna sänkas (ytterligare) – vilket alltså nu har inträffat. Det vore bland annat av det skälet rimligt att dessa medel återförs till pensionssystemet.

Vilka bär ansvaret?

Det nya allmänna pensionssystemet har tillkommit genom en fempartiöverenskommelse mellan socialdemokraterna, moderaterna, kristdemokraterna, centern och folkpartiet. Dessa de fems gång är

alltså ansvariga för det nuvarande pensionssystemet.

Tjänstepension

Utöver de allmänna pensionerna har vi som anställda i Posten en avtalsreglerad *tjänstepension*, som fr o m den 1 juli 1995 heter ITP-P (en ny version gäller from 2009).

Tjänstepensionen utgör grovt räknad 10 procent av slutlönen (inklusive lönetillägg) samt en premiebaserad del på 2 procent av lönen för dem som är födda 1980 eller tidigare. Man ska också ha varit anställd i minst 30 år, annars sänks pensionen, som i normalfallet betalas ut fr.o.m. 65 år.

För dem som är födda 1981 eller senare är pensionen helt premiebaserad, genom att arbetsgivaren avsätter 4,5 procent av min lön.

För dem som går i pension för närvarande innebär tjänstepensionen i pengar att man

Basbeloppen

är ett begrepp som infördes 1960 och fr.a. används för att inflationsskydda pensioner och olika försäkringar. Det justeras varje år av regeringen utifrån Konsumentprisindex (KPI). Konsumentprisindex visar förändringen i priser på varor och tjänster. Basbeloppet skulle ha varit högre om man inte (fr o m 1981) börjat räkna bort effekterna av olika politiskt-ekonomiska åtgärder ur underlaget – bl a 1992 års devalveringar.

Prisbasbelopp

Fr.o.m. 1999 benämns det "vanliga" basbeloppet *prisbasbelopp*. *Prisbasbeloppet* år 2012 uppgår till 44.000 kronor.

Förhöjt basbelopp

Utöver *prisbasbeloppet* finns ytterligare ett basbelopp, det *förhöjda prisbasbeloppet*, vilket används i pensions-sammanhang. Det *förhöjda prisbasbeloppet* uppgår 2012 till 44.900 kronor. Det används bl a för att räkna fram ATP-pöngen.

Inkomstbasbelopp

Fr.o.m. 2001 kompletteras det förhöjda prisbasbeloppet av ett *inkomstbasbelopp*. Det första året (2001) motsvarade inkomstbasbeloppet det förhöjda prisbasbeloppet, men därefter kopplas det till Inkomstindex istället för Konsumentprisindex. Inkomstindex visar förändringen dels av konsumentpriserna, dels av genomsnittsinkomsten för alla med pensionsgrundande inkomst i åldern 16 - 64 år.

År 2012 uppgår inkomstbasbeloppet till 54.600 kr.

Uträkningen av Inkomstindex redovisas utförligare på klubbens hemsida.

Påverkar försäkringar

Basbeloppet används också i andra sammanhang, t ex för att reglera ersättningarna i fackets försäkringar. Som regel används då *prisbasbeloppet* på 44.000 kronor. Även värdet av dessa försäkringar har urholkas genom manipulatio- nerna med basbeloppet.

som sorterare på heltid får ca 2.300 kronor/månad i ITP-P från 65 år och livet ut. Dessutom tillkommer den kompletterande tjänstepensionen (Kåpan och ITPK-P) som f.n. uppgår till ca 2.500 kr/månad under de fem år som den betalas ut.

Problem med nya allmänna pensionssystemet:

Av det jag skrivit ovan framgår att det finns anledning både till frågetecken och kritiska synpunkter på det nya systemet.

- I det gamla systemet behövde man 30 år med pensionsgrundande inkomst - men av dessa 30 år räckte det med 15 bra år för att få en skaplig pension. I det nya systemet krävs 40 år med bra inkomster! Hur många klarar det i dagens värld?

- I det gamla systemet kunde man - vid den ålder man började intressera sig för pensionen - skapa sig en ganska säker uppfattning om hur stor ens pension skulle komma att bli. I det nya systemet finns så många osäkra faktorer att det blir mycket svårt. Den enda fasta punkten i det nya systemet är garantipensionen!

- Dessutom påverkas systemet av sådana faktorer som levnadsålder och genomsnittlig löneutveckling. För att inte tala om den magiska "bromsen".

Bromsen slår till inte bara på grund av dåliga konjunkturen med lägre inbetalningar till systemet och lägre värde på buffertfonden. Även den ökade levnadsåldern med pensioner som ska betalas ut under längre tid urholkar systemet. Likaså att ungdomar kommer in allt senare i systemet och betalar in avgifter pga längre utbildningar och ungdomsarbetslösheten.

- Mycket pengar rinner ut till alla de fondförvaltare som göds av premiepensions-systemet.

- Syftet sågs vara att skapa ett stabilt system som motstår alla påfrestningar. Det sker i så fall till priset av oförutsägbara men troligen sänkta pensioner. Syftet tycks snarare vara att dels sänka pensionerna, dels skapa ett system där ansvariga politiker och andra beslutsfattare smiter undan sitt ansvar.

- Det kan tyckas att man får en bättre information i det nya systemet - men får man verkligen det? Systemet är som sagt mycket krångligt och i praktiken omöjligt för en enskilde att kontrollera.

- Det nuvarande skattesystemet förvärrar ytterligare för pensionärerna, eftersom det s.k. jobbskatteavdraget innebär att man betalar en lägre skatt på arbetsinkomst än på pensionen! Har man en sammanlagd pension på 17.00 kr/månad betalar man ca

Stanna kvar till 67 år?

- Den 1.1.2003 ändrades Lagen om anställningsskydd, LAS, så att man numera har laglig rätt att behålla sin anställning fram till dess man fyller 67 år. *Det är t.o.m. så att man själv måste säga upp sig om man vill sluta vid exempelvis 65 år.* Gör man inte det så löper anställningen på. Den kan även fortsätta efter 67 år, men från det datumet har arbetsgivaren laglig rätt att säga upp ens anställning med pensionering som skäl.

Stannar man kvar efter 65 år så gäller samma anställningsvillkor (lön, semester, sjukförmåner, etc) som tidigare. Likaså arbetsskade- och sjukförsäkringen.

Man fortsätter också att tjäna in premier till den allmänna inkomst- och premiepensionen fram till 67-årsdagen. Däremot tjänar man inte in någon ytterligare pensionsrätt i tjänstepensionen efter fyllda 65 år.

Pensionspengar från 61 år

Den allmänna inkomst- och premiepensionen får tas ut från 61 år oavsett om man arbetar kvar eller valt att sluta sin anställning. Man måste anmäla till Pensionsmyndigheten när man vill börja ta ut den allmänna pensionen, den betalas inte ut med automatik. Ju senare man väljer att ta ut sin allmänna pension, desto högre blir den. Dels därför att mer premier betalats in, dels därför att man har en kortare beräknad återstående livslängd när man börjar ta ut sin pension.

Tjänstepensionen (ITP-P) och den kompletterande tjänstepensionen (ITPK-P/Kåpan) börjar betalas ut vid 65 år, oavsett om man arbetar kvar

eller väljer att sluta. Också dessa pensioner kan man välja att börja ta ut senare och i gengäld få en högre pension. I så fall anmäler man detta till Statens Pensionsverk i Sundsvall.

Både lön och pension

Sammanfattningsvis så innebär detta att man vid fyllda 65 år både kan arbeta kvar med full lön och samtidigt uppbära både allmän pension och tjänstepension.

Man kan naturligtvis också välja att gå ner i arbetstid och ta ut hela eller delar av sin pension fram till 67-årsdagen. En minskning av arbetstiden kräver dock att man kommer överens med arbetsgivaren om detta och kanske framför allt hur den resterande arbetstiden ska läggas ut.

Har man haft sjukersättning (f.d. sjukbidrag/förtidspension) från Försäkringskassan och sjukpension från Posten så upphör dessa vid 65 år och ersätts av allmän inkomstpension och ITP-P.

Delpensionen

Postens delpension kan inte förlängas utan den upphör vid 65 år. Vill man så kan man arbeta kvar på den *deltid* man haft tillsammans med delpensionen. Man får dock inte, i alla fall inte enligt Postens uppfattning, gå tillbaka och arbeta den heltid (eller annan anställningsprocent) som man hade innan delpensionen. Även i detta fall börjar den allmänna pensionen och tjänstepensionen att betalas ut vid 65 år, om man inte själv begär annat.

800 kr mer i månaden i skatt.

Jan Åhman

Ytterligare information:

- Internet: www.pensionsmyndigheten.se/
- www.minpension.se. På *Minpension.se* finns uppgifter om min personliga situation med pensionsbehållning och en prognos över förväntad pension.
- Folksam: *Vår trygghet* (finns hos klubben)
- *Årstaklubbens lathund om vår tjänstepension* (finns på webben)

Mer om pensioner på Årsta-klubbens hemsida!